

Бүгү чурттарның пролетарийлары, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 146 (10131)

1976 чылдың июнь 19, суббота

1975 чылда үндөдөлгөттөгөн

Өртөө 2 коп.

СЭКП-НИН XXV СЪЕЗДИЗИНИН ШИИТИРЛЕРИН — АМЫДЫРАЛГА

ХАМЫК УЖУР ЭКИ АЖААЛДАДА

Республиканың колхозтары болгаш совхозтары июнь 14-не чедир чазын чаштырар культу- ралары тарырының планын 100,1 хуу күүсеткен. Ыңчал- за-аа чамдык районнар мал чеми сула тарыыр планын күүсетпейн, ону кол культура- болур кызыл-тасты хойну чаш- тыргаш, планын күүсеткен бооп турарын айтыр апаар. Чиниз, Би-Хем районнуң ажил-агыйлары 7234 гектарга сула тарыыр тургаш, 2679 гектарга тарып, планын 37 хуу күүсеткен. Таңды район сула тарыыр планын 73, Кы- зыл району 87 хуу күүсеткен. Он түңнелинде республика сула тарыыр даалганын 83 хууга күүсеткен бооп турар.

Чамдык районнар мал чеми- культура тарыыр планын күүсетпиз. Чөөн-Хемчик рай- он мал чеми культура тары- ырын 66, Кызыл району — 82, Өвүр—83 хуу күүсетки- лиз.

Ногаа тарылганы дүвүрен- чиг байдалда. Он-ла үеге че- дир республика ногаа тарыыр планын 65 хуу күүсеткен. Ылангыч ногаа өстүрер ажил- агыйларда байдал багыт. Кы- зыл районнуң «Нара-Хаан» совхозу болгаш «Х Улуг ху- ра» колхозу каттыккан, 133 гектарга ногаа тарыыр планын 88 гектарга чурткан, азы планын 66 хуу боттандырган. Ногаа тарыыр даалганын Улуг- Хем район 56, Чөөн-Хемчик— 32, Наа-Хем—53 хуу күү- сеткен.

«Нара-Хаан» совхозта ка- пуста расадазы четпейн тур- ар, ыңчангаш ону тыварынык хемчеглерин Кызыл районнуң кааза ажил-агый эргели (на- чальник эш Токарев), совхоз (директору эш Монгуш) олар алыр ужурун тур. Расаалар чет- пейн барганына буруулук ки-

жилерге шыңгы харысал- ганы хүлээдир херек.

Амгы хүнерде тарылганын чо- руууп турарында улуг четпес- тер бар. Наа-Хем, Бай-Тайга районнар суггарылга планын тус-тузунда 53, 52 хуу күү- сеткен. Суггарылга темпизин Таңды, Кызыл, Чөөн-Хемчик районнарың ажил-агыйлары кошнаткан. Чашкынналды- рышыктын машиналарын долу амыглавын турар.

«Барлык», «Ан-Тургу», «Ре- волюциянык чалбыны», «Кызыл туң» совхозтарда, Бай-Тайгада «Мурнакчы», Наа- Хемде «Коммунизмче орук».

Хову ажилдарының допчулалы

Чөөн-Хемчикте «Октябрь 30 чылы», Ленин аттыг колхоз- тарда ол техниканы багыт амыглап турар. Республикада чашкынналдырышыны н-ын 184 машиназы бар, оларның иштинде урелик эвези 134, а ажилдап турары 109.

Суггарылганың чавыс тем- пилиг болуп турарының көп- ла чылдагыны дүңкө үеге суггатын оргыктастайын ту- рар. Ол ыңчангаш чашкынна- дырышыктын машиналарын ийи ээлчег-биле амылдаптайн ту- рар. Суггарылга машиналары- нын техниктиг хандырылганы четпезинде, оларны амылга чегүүр үезинде белеткеззини- ден хй агрегаттар анаа туруп турар.

Суггарылганың доктаамал бригадаларының, звенолары- ның канчаар амылдап турарын хүн-бүрүнүк контролонга алы- рын, оларга тодаргай график- даалганы бээрин СЭКП обкомунун бюрозунун, Тыва АССР-

нің Министрлер Чөвүлелиниң бо талазы-биле доктаалында амыткан. Он чогуур түңнели үндүрер ой келген.

Шөлдерме оргыктыг че- мишчилгелер төгериниң пла- нын республика күгө 43 хуу күүсеткен, азы 252 муң тон- наны төгөр тургаш, 105 муң тоннаны төккен бооп турар. Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Таң- ды, Би-Хем, Наа-Хем район- нар бо амылды чедир органи- застайын турар. Оларда план күүселдизи 21—35 хуу ара- зында бооп турар.

Амгы үеге тарылгага турган тракторлар, тергелер, автома- шиналар хосталган төлөдө ор-

ганынгиг чемишчилгелер тө- гериниң звеноларын болгаш отрядтарын тургузуп, оларны амылдадыр чугула.

Чайгы чер андарылганы кан- дыгыл? Республика бо планын 40 хууга боттандырган. Чөөн- Хемчик район чайгы чер ан- дарылганын 21 хуу, Кызыл ра- йон—30, Эрзин—16, Бай- Тайга—12, Чөөн-Хемчик—2 хууларга күүсеткен, а Өвүр район бо чугула амылда а- лаа эгелезген. Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Барынык-Хемчик, Эрзин районнарың (нааза ажил-агый эргелдериниң на- чальниктери эштер: Яланов, Хангаев, Ильенков, Бегзи) чай- гы чер андарылганының пла- нын чыл санында күүсетпейн илгенин чайгыт эес, олар моон чогуур түңнели үндүрер дээр- зинге идеген турар бис.

Чайгы тарылганы чорудары- биле республикада 3000 тонна сула үезинин белеткиз. Он амыглатканын аңгыстарга,

өске-аа шөлдерге тарырын специализир билер. Херентик ужуру чүл дие, ажил-агый- ларда хувааган ол үезинин чоюк хүнерде сөөртүп ап, чайгы тарылганы чорудары бо- лур. Бир эвес ажил-агыйлар ол үезинин июль 1-ге чедир сөөртүп албас болза, олар үре- зин чон калырлар.

Чер амылының талазы-биле чоюк үеге чүпү нылза чогуу- рул? Бирдесе, мал чеми куль- тураларыныкы үеге тарып доозары, ийде вегетация суг- гарылганын чер болганга ор- ганызистыг чорудары, үште, тарылганы ажаары, өскэр чу- гаалаарга, картофельдин бол- гаш кукурузаның үнүш мурну- нуң болгаш сөөлүнүң илин- тээжинин чорудары. Минерал- дыг чемишчилгелерни кири- бишаан, одуруглар аразының ажилдап кылышыны чор- удар херек.

Минералдыг чемишчилгелер четчир, ыңчангаш ажил- агыйлар ону хуваалда барым- даалап, сөөртүп алыр ужурул. Ол ыңчангаш чери ажишкынниг ар-га-биле ажилдап кылырын- га белеткеди доозар херек.

Сиген болгаш тараа ажаар комбайнлары ык белеткээр, чаа садып алган техниканы ажил-агыйларга чедиркип аар, витаминниг сиген даалганы кы- лыр агрегаттары амылдадыр эгелез, аңаа баштай буу- курулган сиген даалганы кылыр ажилдар болгаш өске-аа хй хемчеглерни боттандырыр бо хүнерде касырламып турар.

Тарылга шөлдеринге ажаа- ланы чогуур үезинде чоруда- ры, мал чеми белеткээр техни- каны бүдүн белеткээр—онгу беш чылын бирги чылында мадагылаан дүжүтү алыры- ны, мал чеми белеткээриниң планын күүседириниң үндөзи- ни.

Шахтерларның сорулгалары

КЕМЕРОВО. (СЭТА-ның корреспондентизи). Чурттуң барык-аа бүтү хомур-даш бассейнери одалга чүдүп казын тыварының графикин мур- нады амылдап турар. Чылдык төпчүзүңе чедир пландан ажыр 17 миллион тонна хомур-дашты казын тыварын шахтерлар хүлээпкенир. Амгы үеге ол санын барык-аа чартын улус ажил- агыйлар чүдүрүп чурттай. Азы беш чылда хомур-даш казын тыварының темпизин бе- дилери колдууду дагалыларын күп-ажылыңды бүдүрүчүлүгүн өзүлдөм-биле болур. СЭКП- ниң XXV съездиниң саган сорулгалын күүсе- дирде—1980 чылда хомур-даш тымыкын 790—810 миллион тонна чедирерде, шахталарын болгаш разрезтерини комплекстиг механизастарын дү- редирди, эрги хомур-даш бүдүрүгө черлерин чартыры болгаш чаа бүдүрүгө черлерин ту- дур эргекер чугула.

Ол аргаларын доптыг ажилдарынын дуга- йи РСФСР-ниң, Казахстаңиң, Грузияның, Зе- тонияның болгаш Ортаа Азия республикалары- ның чөвүлел хуралыга чугаалашкан. Ол хура- лын 17-де Кемеровода амыттыган. СЭКП-нің хомур-даш үлетпүрүнүн министри Б. Ф. Бра- ченко шеткез кылган.

ССРЭ-нің Дээди Соединиң

палаталарының доктаамал

комиссияларында

КОНТРОЛЬДУ

ДЕПУТАТТАР

БОТТАНДЫРЫП

ТУРАР

ССРЭ-нің Дээди Соединиң Эвилелдиң Соединиң болгаш Националдар Соединиң план-бюджет комиссияларының кат- тыккан хуралы Кремльде июнь 17-де болган. Анда ССРЭ-нің министрстволарының болгаш ведомстволарының, эвилелде- шкен республикаларының чазактарында төлөкчилери кириш- кен. Ажил-агый ажил-чорудуламын ажилчы чонлар депутат- тарының Советтериниң контролдарын күштедирер дуга- ында СЭКП-нің XXV съездиниң шийтирлери-биле хол- баштыр «1976 чылдың улус ажил-агый планын болгаш күрүнө бюджетиниң талазы-биле ССРЭ-нің Дээди Соединиң палаталарының доктаамал комиссияларының түңнелдеринде тайылбырлаптыган саналдарын баа чазалгаларын ССРЭ-нің министрстволарының болгаш ведомстволарының, эвилел- дешкен республикаларының Министрлер Чөвүлелериниң көргө- ниңиң дугайында» айтырыгын чугаалашып көргөн.

Комиссияларын саналдарын болгаш чазалгаларын ССРЭ- нин Министрлер Чөвүлелинге, ССРЭ-нің министрстволарында баа ведомстволарында, а ол ыңчангаш эвилелдепкен респу- бликаларының Министрлер Чөвүлелдеринге кичиригит чугаа- лып көргөн дээрин хуралга демдегезин. Комиссияларын са- налдарын болгаш чазалгаларын боттандырар талазы-биле хем- чеглерин канчаар боттандырып турарын көргүзүп турар то- даргай «жижиктери депутаттар саналдарына чугаалап тур- ган. Чижээ, депутаттарын саналы-биле ССРЭ-нің Нефть үлетпүрүнүн министрствозу нефтин баа саагы үлетпүрүгү үндүрүп ап болуур тодаратканын аңдыр районнарда ол үе- лиг чиг-эттин шийиндеги күштедирген.

Оол-биле чергелештир, комиссияларын сүмөдери амыд- ралга оожум боттандырып, чыл палларын көрүп турар үе- де депутаттарын кириген санал-оңалын кошкып күгөдөй турар дөш, дык хй министрстволарын болгаш ведомстволарын удутуучуларын санал бергелер шүгүмчүзүн.

Чугаалашкан айтырыгын талазы-биле чогуур доктаамал хүлээп алган.

ЧУРТ-БИЛЕ ТАНЫЖЫЛГА

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Совет Эвилелдиниң Коммунисттиг партияныкы СЭКП ТК-ның Политбюро кезигүүнү, СЭКП ТК-ның секретары Ф. Д. Кулаковка баштапкан, МАРН-ның XVII съездинде кирип турар делегацияны Селегнин аймактын «Орхон-Тала» куражыл-агыйга чораз. Аалчылар мал болгаш чер ажилында бүдүрүлгени оргыктап турары-биле таныш- кан болгаш ол ажил-агыйны удутуучулары-биле, специ- алистер-биле баа арттары-биле чугаалашкан.

Төлөздерин кезигүүнери Улан-Баторга Революциянык му- алейинге чораз, моол найысмаддын өске-аа солун черле- рин көргөн.

Албанның аян-чоруу-биле

ССРЭ-нің Дээди Соединиң Президиумунун болгаш Совет чазактын чалааны-биле Иордания Халифти хаан чериниң хааны Хусейн Бен Талал болгаш калы хаан Алия албанның аян-чоруун кылып июнь 17-де Москвада келген.

Иорданияны болгаш Совет Эвилелиниң күрүнө туктары- биле каастан аэродромга хүндүгү аалчыларын ССРЭ-нің Дээди Соединиң Президиумунун Даргазы Н. В. Подгорный, ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, ССРЭ-нің даштыкы херектер министри А. А. Громико, ал- банның өске-аа кижилери уткаан.

(СЭТА).

ИЗИГ ДЕГКШИШКИН

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Стокгольм Ийги- лырының алаанга ат салышыны, бүгү чуртта ышан, бис- тик республиканың чурттанчылыг чер бурузунда улам кал- барган. Анда турсастан хй санын хуралдарга болгаш ми- нитиглерге Тываның ажилчы чоннары Эрзин чуртунуң эки- номиканын хыжыгыларынга, чер делегейге тайбыны бижыг- ларының херзинге төлөпкүт үнүн киригеринге бымыг бүзү- редилин илгерилеп, тайбын талаанчыларының күчүгүг шийишкениниң идепкейлиг кирип турар.

КЫЗЫЛ. Найысмад Кызыл- дың бүдүрүгө коллективтерин- ин, албан, организация чер- лериниң ажилчыларын болгаш ижепер-техниктиг ажилдак- чылары ажил шыгынын эге- зинде азы сөөлүне бооп эр- тирин турар минитиглеринге болгаш хуралдарында Сток- гольм Ийгилириниң алаанга боттарынын хоюуну үжүн бир эс-сөткүлдү салып турар. Олар күгө ат салышыны- биле кызыгараптымай, тайбыны камгалаар херекке материалдыг дузаны кирип, боттарынын бир хүне ажил- дап алыр ажил төлөвүнүн ол фондуге илчилгин турарлар.

Дүүн Кызылда Калык кам- гала министрствозунуң авто- баазында болуп эркен ми- нитиге ук коллективтин хо- чуннары, Ала-чурттуң Улуг дайыныны киригичилери В. Анисимов, В. Чернышов олар бо чугула документте ботта-

(Бистик корр.).

Звенонуң хүлээлгези — 50 муң центнер

СЭКП ТК-ның Чингине се- кретары Л. И. Брежневке чо- руткан чагааның авторлары- ның бирээзи, «Шинуюсский» совхозта Социалисттик Нүш- амылдың Мадыры В. Д. Са- вимовтин эжаалда-транспорт эвезоу дүжүт ажаал алыш- ынынга белеткеди дооскан. Комбайнлары ык септээш, эдил тазырыштырган, техника- ны бедем бүдүрүчүлүгүг ажил- ларының көрдүгүн ажил гра- фикин кылып тургускан. Зе- вонун таптиказы мындыг хүн-

(СЭТА).

Барнаул.

ТЫВАНЫҢ КЫРГЫЛДА ПУНКТУЛАРЫНДА

САМАГАЛДАЙ. Хой кыргыл- дазы Тес-Хем районда «Ан- Эрик» колхозта оргыктастыг эгелез. Шаранчур болгаш Тестин кыргылда пунктулары- ның бирээзинге-де хүне 950—1000 ажит хойну кыргып турар.

Колхоз бо хүнерде хой хой- га оңалтыр 1 кг 900 грамм дүктү кыргып алган.

Кыргыкчылар Мария Ал- дын-Херел, Сырат Брий-өөл олар социалисттик чарышты тилекчилери болуп, хүн нор- малын 180—200 хуу күүсетип келгенер. Чарыштын ител- делзин баугаар тилекчилерге шапалдарын беш хонгаш-ла тыпсып турар.

Тес-Хемин малчынары республика Нааымынга та-

леттиг ужуражыр дээр өрөс- шүдүргү амылдап, бо чыл- дың бирги чартында күрү- неге 22 тонна дүктү саар тургаш, 37 тонна чедир «Ан-Эрик» колхоз күрүнеге 16 тонна дүктү саткан, өскелери мурбай берген. Ажил-агый бо чылы 34 тонна дүктү саа- лар планын республика Наа- дымынга чедир күгөдөй со- рулганы салган.

Н. ХЕРТЕН.

● **ТООРА-ХЕМ.** Токуда «Тоора-Хем» совхозтин ажил- ишчилери Төрөз чуртка эки ышпалдыг дүктү бээр дээр бо хүнерде хой кыргылганын массалык-биле эгелез. Сов- хозка бо чылы 6 муң ажит хойну кыргаш, күрүнеге 14

тонна дүктү саар.

Совхозтин топ салдымында 24 чачылгыг электрик агрегаты амылдап турар. Баштайгы хүнерде хүн бүрүнүн норма- зын 130 хуу чедир күгөдөй турар. Дуганыч Долма, Ба- раан Серен ышпак мурнакчы- лар илереп эгелез. Ол ыш- пал Азас ортумак школазы- ның төскү класскалары Ок- сана Давник, Галина Куулар олар мурнакчыларга саналы берген.

Совхозтин кыргыкчылары чарык чылда күрүнеге дүк саа- р эгелез. Ол ышпал челин- кишпик күгөдөй, малчы- нарын республика Нааы- мынга төлөпкүт ужуражыр- биле амылдап турар.

В. ТАМДЫН-ОЛ.

● **ТЭЗЛИ.** Бай-Тайга ра- йонда «Кара-Хал» колхоз бо чылын барык 14 муң хойну кыргып. Топчүткен кыргыл- да пункттузунда 60 чачылгыг электрик агрегатын дээр, он- ла хүнде-ле ортумак-биле 76 кижик доктаамал амылдап ту- рар.

Бо хүнге чедир 3200 хойну кыргып, хой бүрүзүнде-не 1,5 кг дүктү ап турар. Кол- хоз моон мурнулда күрүнеге дүк саар планын күүсетпейн келген, ыңчангаш бо чылын бүгү аргаларын ажилдап тургаш, күрүнө планын ышпа- ла күгөдөйин сорулга кыл- дыр салган.

М. ООРЖАН.

Специализацияның болгаш концентрацияның угланышкыны - биле

МАЛ АЖЫЛЫН—ҮЛЕТПҮР АРГАЗЫНЧЕ

«Ажил-агыйлар аразының кооперациязының болгаш арг- ар-үлетпүр интеграциязының баазында көвөз ажил-агый бүдүрүлгенин специализастарын база концентраттарын улам ыңай ханжугар дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын амылдаптыг чедириниң боттандыры-биле көвөзүн ажил-ишчилери тодаргай базынарын кылып турар. Бо та- лазы-биле амылдын дугайын СЭТА-ның корреспондентилери моон аадада чугаалап турар.

РОСТОВ. Донда мал ажи- лынын өл-пе күчүгүт комп- лексин Пролетарск району а- ажылгаша киген. Ону 20 муң баш мыйыстыг бола мал турар кылдыр таарыштыр кылган. Амгы үеин болбаш- зыа деринишкы-биле ханжы- ган ол бүдүрүлгени ажил-чо- руудулаагы кооператив чо- руму-биле чедир районун ажил-агыйлар кирип ту- рар.

КИШИНЕВ. Он айлындын ийи харымында чедир 4000 ажит казыра-молдурганы эжаал азыраарыга таарыш- тырган мал ажилынын комп- лексин Молдавияны Глодун районуна тургускан. Элээн калп колхозтарын херенгиле- ри-биле туткан ол үлүг фер- мада баадалар сула төвөр шөлдеринг төс кажаа, чедир хайылдырып белеткээр ме- ханизастан пех. чедир шыгаш

кадагалаар чер бар.

Ам Молдавия ажил-агый- лар аразынын бызаалар азы- лар өстүрер талазы-биле чээр- би комплексин амылдап ту- рар. Оларда 80 муң ажит бы- заа бар, а ол бызааларын чүг- ле 500 оператор ажаал-те- жээр, ол болза үлүг эвес фер- мадагы херекселтириниң чп каттап эвеш-тир.

Бо беш чылда ыңдыг комп- лекстерип республиканын бү- гү районнарыга оргыкта- лан турар.

ХАРЬКОВ. Савинин хаван семити азыраар комплекзи эгелезил күчүзүнде кеткен. Ол ам хүнде-ле он тонна эт- тин берип турар. Районун өл сөө колхозунун херентиле-

ри-биле тургускан ол комп- лекс бо чылын эгезиндеп бээр барык-ла миллион рубльтин орутказын берген. Эт бүдүр- ериниң депшилгелер техноло- гиязын малчынарынын шпн- гездин алдырында УССР-нің ыштыг хоюуну болгаш По- лессенин мал ажилынын өр- тем-шиччиле институтунуң өртемденнери дугалаан.

Ам Харьков областа спе- циализастаткын 25 ажил- агый болгаш колхозтар аразы- нын үш комплексин че- линишкенин амылдап турар. Олар областа бүдүрүп турар хаван элини 60 хууун бе- олоп турар.

ТАШКЕНТ. Узбекистанын Кургт хоюунун чээрби беш

ажыл-агый кооперацияла кирген — олар мал семити азыраар комплексти үлүг-хуу- зун салыр чүрүм-биле Узакор аттыг совхозта тургузуп ту- рар. Казаларын түдүп доос- кан, ам деринишкенини эл- тей тургузары эгелез.

Кур черде эт фабриказы— специализация болгаш кон- центраттарын улам ыңай хө- жүдөр дугайында СЭКП ТК- нын доктаалын боттандыра- ры-биле Узбекистанда төлөв- лөз программаны көвөз-дө, 100 муң баш ажил бот мал- ды семити азыраар бүрүнү- биле механизастаап 16 комп- лексти республиканын колхоз- тары болгаш совхозтары беш чыл иштинде түдүп тургусар.

ФРУНЗЕ. Калининде ажил- агыйлар аразынын анык хойларын семити өстүр азы- раар талазы-биле комплексини малчынары баштайгы колан хойларын күрүнеге сат- кан. Ол болза сөөдү үеге ажилдап кигенге, мал ажи- лынын специализастан үшкү бүдүрүлгези-дир.

Үлетпүр аргазы-биле хой ээдин бүдүрер Кыргызта каз- барып турар. Бо чылын 62 муң центнер ажит хой ээлин алган турар. 10-15-20 муң баш хой турар бүрүн механизастаан фермаларын, комплекстерин болгаш шөл- дерин республиканын бүгү-лө областарында кооператив чо- руму-биле түдүп турар.

● УШКУ арын ● 1976 ч. июнь 19

